

Keski-Eurooppa kaahaa oikealle

Prahasta katsoen näyttää siltä, että Suomen valtamedia ohitti itäisen Keski-Euroopan kevätkeksäisten parlamenttivaalien lopputuloksen kovin kevyesti. Oikeisto voitti, mutta pidän pinnallisena sen luonnehdintaa keskustaoikeistolaiseksi. Toisaalta jonkin yksittäisen ääri-ilmiön, kuten Unkarin puolisolitaallisen Magyar Gárdan, tai yhden maan äärioikeiston erittely ei myöskään riitä. Itä-Euroopan suunta oikealle on vahvempi virta.

Itäisen Keski-Euroopan päämaat eli V4, *Visegrád*-ryhmän neloset Puola, Tšekki, Unkari ja Slovakia kulkevat perinteisesti keskenään epätahtiin. Lienee aiheellista lyhyesti palauttaa mieleen, mitä niissä tapahtui.

Puolan parlamenttivaalit ovat vasta ensi syksynä, mutta onneksi toistaiseksi pääministeri Donald Tuskin ja uuden presidentin Bronislaw Komorowskin Kansalaisfoorumin PO:n asema pysyy vahvana. Tusk on tyynnyttänyt eleettömällä asialinjallaan koko Keski-Eurooppaa Kaczyńskin veljesten raikuliajan jäljiltä. Puolaa toki pidetään *Visegrádin* ja koko ”uuden Euroopan” itseoikeutettuna nokkana; se kuuluu myös Weimarin kolmiliittoon Saksan ja Ranskan rinnalla. Oikeiston mahtia Puolassa tuskin mikään pystyy horjuttamaan.

Sen sijaan Viktor Orbánin Unkari aiheuttaa politiikan tutkijoille päänvaivaa. Fidesz-KDNP:n ylivertainen vaalivoitto (67,88 % ja 262 paikkaa 386:sta) on erikoinen ilmiö koko Euroopan mitassa, kun se takaa suoraan perustuslaillisen enemmistön yhdelle puolueelle. Orbán ei kainostelee yksipuoluevaltaan siirtymistä puhuessaan

kansalaisten vaaleissa suorittamasta vallankumouksesta. Julkisiin tiloihin liimaillut Kansan yhtenäisyyden ja yhteistyön vakuutukset, julkisen palvelun tiedotusvälineitä ja koko mediakenttää valvovat uudet säätelyelimet tai poliittisten edeltäjien rikostutkinnat ovat vain alkua Unkarin uudessa arjessa. Jokainen muistaa, että Orbán aloitti liberaalien demokraattisten nuorten johtajana. Toisaalta Orbán lienee aivan liian kokenut poliitikko langetakseen tarpeettomiin ylilyönteihin. Hän pystynee pitämään aisoissa äärioikeiston Jobbikin ja sen kaartin, nykyisin Unkarin kansalliskaartin (*Magyar Nemzeti Garda*), vaikka ne vielä vaaleissa kilpailivat Fideszin kanssa kansallistuntojen leiskuttamisessa.

Poliittisten hälyäänien taustalla Unkari pelaa kovaa kansainvälistä peliä julistaessaan taloutensa itsenäisyyttä, säätäessään paheksutun pankkiveron tai ”unohtaessaan” IMF:n ja EU:n lainat. Etenkin kun Unkari ottaa vuoden alusta EU:n isännyyden käsiinsä. Myös ulkountarilaisten unkarilaisuutta kohentavat Unkarin yksipuoliset teot ennakoivat ongelmia. Kaksoiskansalaisuuden myöntäminen ei ole alueella uusi ilmiö, mutta Unkarin uhoava yksipuolisuus ymmärrettävästi ärsyttää naapureita. Kaksoiskansalaisuus nousee EU:n ongelmaksi myös Romanian kautta. Maa jakaa passejaan vanhan suur-Romanian alueilla Moldovassa ja Ukrainan lounaisosissa. EU:n väkiluku kasvaa kuin varkain, oikeudettomat maahanmuuttajat siirtyvät länteen polkemaan palkkoja, ääri liikkeet saavat vettä myllyihinsä ja mafioiden rekrytointi sujuu.

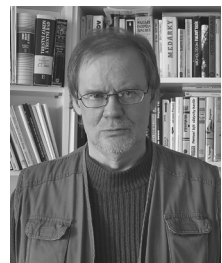
Tšekin ja Slovakian oikeistovoitoissa oli paljon samaa ja itäisessä Keski-Euroopassa ennen kokematonta. Kummassakin maassa vaalit osuivat laskusuhdanteen aallonpohjaan. Kummassakin maassa kamppailtiin nuorimman, vuoden 1989 vallanvaihdon jälkeisen ”demokraattisen” sukupolven äänistä. Tshekissä ennen aikaisten vaalien myöhentäminen puolella vuodella pitkitti vaalikisan ja pudotti sen alatyyliseksi. Populismi on liian hellä sana kuvaamaan pääpuolueiden ehdokkaiden demonisointia. Samalla oikeiston synnyttämät täysin uudet puolueet menestyivät, myös Slovakiassa. Niitä herjattiin bisnespuolueiksi tai finanssipiirien poliittisiksi marketingkokeiluiksi, mutta ne esimerkiksi osasivat ottaa haltuunsa uudet sosiaaliset verkostot Facebookista alkaen.

Merkki poliittisen bisneksen osaamisesta olivat myös uusien puolueiden kärkeen valitut maskotit. Esimerkiksi TOP-09:n johtaja, nuorten suosikiksi nostettu 72-vuotias Itävallan rikkaimpiin kuuluva Habsburg-aateliston ruhtinas Karel Schwarzenberg esitettiin esitaistelijana kunniallisuuden puolesta politiikan pahoja dinosauruksia vastaan. Kokonaan unohtui, että juuri Schwarzenberg oli innokkaimmin tuomassa Tšekkiin Yhdysvaltain uutta sotilastukikohtaa. Tai että hänen toimiessaan Václav Havelin aikana Linnan kanslerina syntyivät kulissien takaiset hyvät veli -verkostot ja muut veljeskunnat. VV-puolueen (*Věci veřejné*, Yleiset asiat) johtoon tuli suosittu tv-kasvo, kun taas puolueen omistaja, turvapalveluja myyvän suurfirman johtaja, pysyi taka-alalla pyrkimässä sisäministeriksi. Poliisiin ja pelastustoimen yksityistäminen tai korporointi olisi mittava askel valtiovallan kaupallistamiseen. Slovakiassa taas uuden SaS:n (Vapaus ja solidaarisuus) sanomaa julisti katsotuimman kanavan moderaattori. Heti vaaliyönä puolue alkoi sanoutua irti vaalilupauksistaan, kuten marihuanan dekriminallisoinnista tai homojen oikeuksien puolustamisesta.

Oikeiston menestyksen kokonaisuutta vasta eritellään. Eri suuntiin haarautuneen oikeistopopulismien turvin Tshekissä kolme ja Slovakiassa neljä (oikeastaan kuusi) puoluetta pystyivät

yhtynein voimin lannistamaan vasemmiston, vaikka demaripuolueet keräsivät eniten ääniä. Nyt Tšekin ja Slovakian oikeistojohtajat Petr Nečas ja Iveta Radičová tulkitsevat saaneensa valtakirjan tiukkaan uusliberalistiseen ja arvokonservatiiviseen politiikkaan. Avainasemaan päässeet uudet populistiset puolueet tottelevat toistaiseksi. Media kommentoi oikeiston päämääriä rajuiksi: nyt ajetaan alas vanhan sosiaalisen valtion rippeetkin. Etenkin Tšekin oikeistolla on koko valtiokoneistossa sellaiset mahtiasemat, että se voi rauhassa turvautua myös autoritaarisiiin otteisiin betonoidakseen valtansa.

Kun Unkarin kehityksen luonnehdintaa toistaiseksi emmitään, Tšekin osalta moni oppinut arvioi suoraan: maa on siirtynyt vaiheeseen, jossa oikeisto ei enää välitä edes muodollisesti legitimoida pyrkimyksiään, vaan etenee ”meillä ei ole vaihtoehtoja” -iskulauseen turvin. Prahalainen, vuonna 1970 Italiaan paennut filosofi Václav Bělohradský, 66, tuli samettikumouksen jälkeen tunnetuksi liberaalina oikeistolaisena. Nykyiseen kehitykseen hän suhtautuu kriittisesti. Laajassa kiistakirjoituksessa ”Toukovaalien viisi opetusta” hän puhuu oikeiston ryhtyneen ikään kuin nurinkäännettyyn luokkasotaan vähävaraisia vastaan. Valtiovarainministeri itse luonnehtii julkisen talouden leikkauksia brutaaleiksi, mutta missään tapauksessa valtio ”ei voi” poistaa suurituloisille tai firmoille myönnettyjä verohelpotuksia. Kun liikennenerikkeiden rankaisuun ehdotettiin tulojen mukaan progressiivista sakkoa, arvovaltaisen viikkolehden otsikko kauhisteli: ”Maanteille palaisi marxismi-leninismi”.

K a r i J y r k i n e n

Kirjoittaja on Prahassa vuodesta 1979 työskennellyt toimittaja.